

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים אזרחיים

ע"א 3805/17

לפני:

כבוד השופט י' עמית
כבוד השופטת ע' ברון
כבוד השופטת י' וילנר

המערער:

קיבוץ כרמים - אגודה שיתופית חקלאית בע"מ

נ ג ד

המשיבה:

אנטיפוד השקעות בע"מ

ערעור על פסק דינו של בית המשפט המחוזי באר שבע
בתיק א 042045-02-11 שניתן ביום 28.02.2017 על ידי
כבוד השופטת נ' נצר

תאריך הישיבה:

כ"א בסיון התשע"ט (24.06.2019)

בשם המערער:

עו"ד דוד וינשטיין ועו"ד ניר מנחם
עו"ד עתי צמחוני ועו"ד צחי שכנר

בשם המשיבה:

פסק-דין

השופט י' עמית:

"ויקן לעשות ענבים ויעש באושים" (ישעיהו ה, ב).

1. מעשה במערער (להלן: הקיבוץ) שהתקשר עם המשיבה (להלן: היקב) בחודש מאי 2007 בהסכם (להלן: הסכם 2007), ולפיו יספק ליקב את כל בציר הענבים שהקיבוץ מגדל לתקופה של 21 שנים. היקב התחייב לשלם לקיבוץ 10% מעל מחירון אגודת הכורמים הקואופרטיבית של יקבי ראשון לציון וזכרון יעקב בע"מ (להלן: כרמל מזרחי), או מחירון מועצת הגפן והיין, וכן לשלם כמענק "דמי כניסה" לרכישת הענבים – סכום של 200,000 דולר של ארה"ב.

ברם, הקיבוץ – בהיותו חבר בכרמל מזרחי – התחייב עוד קודם לכן בהתחייבות שאינה מוגבלת בזמן לספק את גידולי הענבים שלו לכרמל מזרחי. מכאן, שההתקשרות בין הקיבוץ לבין היקב הייתה, על פניה, בגדר הפרת חוזה בין הקיבוץ לבין כרמל מזרחי, וגרם הפרת חוזה מבחינת היקב. ייאמר מיד, כי הדבר לא נעלם מעיני הקיבוץ והיקב, ובהסכם 2007 נכתב במפורש כי הצדדים ערים לסיכון הכרוך בכך: "והואיל והיקב והקיבוץ מודעים לסיכון בהפרת ההסכם של הקיבוץ עם כרמל מזרחי".

ואכן, הסיכון התממש. משנתחוויר לכרמל מזרחי כי הקיבוץ עומד להפר את התחייבותו לספק את בציר הענבים של שנת 2007, פנה לבית המשפט בבקשה לצו מניעה. בעקבות מהלך זה הגיעו הקיבוץ וכרמל מזרחי להסכם לפיו יספק הקיבוץ לכרמל מזרחי את ענבי בציר 2007 בתנאים עליהם הוסכם ביניהם.

בעקבות זאת, החל משא ומתן מחודש בין הקיבוץ ליקב, שבמהלכו דרש היקב להכניס שינויים בהסכם 2007. טיוטות אלה לא נתגבשו לכלל הסכם מחייב.

על מנת שלא להאריך בדברים, נספר לקורא כי לסופו של יום עלה בידי הקיבוץ במהלך שנת 2010 להשתחרר מכבלי ההתחייבות כלפי כרמל מזרחי, לאחר שפדה את מניותיו באגודה השיתופית והתחייב כלפי כרמל מזרחי להמשיך לספק את בציר הענבים לתקופה נוספת של חמש שנים. היקב מצדו התקשר ביום 31.5.2010 עם כורם אחר שהתחייב לספק ליקב את בציר הענבים שלו למשך 25 שנים (להלן: ההסכם החלופי).

מכאן הסכסוך שנתגלע בין היקב לבין הקיבוץ, אשר הניב תביעה כספית בסך 5,139,617 ₪ שהגיש היקב כנגד הקיבוץ. סכום זה מורכב בעיקרו מפיצויי הסתמכות ומפיצויי קיום בגין רווח שנשלל מהיקב בגין אי אספקת יכול הענבים מבציר 2009 ו-2010 (היקב העמיד תביעתו על שנים אלה בלבד).

2. פסק דינו של בית המשפט קמא משתרע על פני 140 עמודים, במהלכם ניתח בית המשפט את הראיות שבפניו. איננו נדרשים לסקור בפירוט את פסק הדין, ונציין אך את העובדות והמסקנות אליהן הגיע בית המשפט קמא החשובות לענייננו:

(-) נדחתה הטענה כי הקיבוץ יצר בחוסר תום לב מצג מטעה כלפי היקב לגבי מחויבותו כלפי כרמל מזרחי.

(-) נדחתה הטענה כי הקיבוץ הפר את התחייבותו לספק ליקב את ענבי בציר שנת 2007.

(-) נקבע כי היקב לא היה מעוניין בענבי בציר 2008, מאחר שהיה מדובר בשנת שמיטה.

(-) נקבע כי הקיבוץ נהג בחוסר תום לב כלפי היקב בכך שלא גילה ליקב על אודות צו המניעה שביקשה כרמל מזרחי כנגד הקיבוץ, ומאחר שהקיבוץ "זרה חול" בעיני היקב לגבי יכולתו לספק ליקב ענבים בשנים שלאחר מכן. בכך הפר הקיבוץ את התחייבותו לספק ליקב את ענבי בציר שנת 2009 ושנת 2010.

(-) נדחתה חוות הדעת החשבונאית שהגיש היקב (להלן: חוות הדעת), ולפיה נגרם ליקב אובדן רווח לשנת 2009 בסך של 896,429 ₪ ואובדן רווח לשנת 2010 בסך של 1,541,093 ₪. זאת, לאחר שבית המשפט הגיע למסקנה כי המומחה "כשל בהוכחת אמיתות נתוני היסוד ששימשו בסיס לתחשיביו. מה גם, שההנחות שעמדו בבסיס התחשיבים, נמצאו לא מדויקות, חסרות רלוונטיות ולעיתים אף חסרות יסוד".

(-) על אף שנקבע כי חוות הדעת אינה יכולה ואינה צריכה "לשמש נדבך" בידי היקב, פסק בית המשפט לזכות היקב, על דרך האומדנה, פיצויים כלהלן: פיצויי קיום – סך של 850,000 ₪, המהווה כ-35% מהסכום שננקב בחוות הדעת בגין אובדן הרווח הנטען עקב אי אספקת בציר הענבים בשנים 2009-2010; פיצויי הסתמכות – סך של 325,000 ₪, המהווה כ-15% מהסכום שננקב בחוות הדעת כרכוש וכציוד שרכש היקב לשם הגדלת כושר הייצור; השבה – סך של 50,000 ₪ בגין שתילים שנרכשו על ידי היקב עבור הכרם החדש שניטע בקיבוץ. סה"כ נפסק לזכות היקב סך של 1,225,000 ₪, בצירוף הפרשי הצמדה וריבית כדין ממועד הגשת התובענה, וכן שכר טרחה בסך 75,000 ₪ והוצאות משפט בסך 10,000 ₪.

על כך נסב ערעורו של הקיבוץ.

3. טיעוני הצדדים אוחזים עמודים רבים, כיאה לפסק דין המשתרע על פני 140 עמודים. אך משהאריכו הצדדים, נקצר אנו בדברים וניגש אל ליבת הערעור.

אין דרכה של ערכאת ערעור להתערב בממצאי עובדה ומהימנות. לכן, וכנקודת מוצא לדיון, אני נכון לקבל את הקביעות העובדתיות של בית המשפט קמא ואת מסקנתו המשפטית – על רקע התשתית העובדתית שנפרסה בפניו – כי יש לראות את הקיבוץ כמי שפעל בחוסר תום לב וכמי שהפר התחייבותו על פי הסכם 2007. זאת, על אף ההשגות שהעלה הקיבוץ כנגד מסקנה זו.

4. גם על פי נקודת מוצא זו, התוצאה של פסק הדין אינה יכולה לעמוד. שור וחמור לא יחרשו יחדיו ופיצויי הסתמכות ופיצויי קיום לא ייפסקו בחדא מחתה (ע"א 8966/08

נכסי לי נתנאל בע"מ נ' הום סנטר (עשה זאת בעצמך) בע"מ, בפסקה 18 והאסמכתאות שם (2.3.2011)). זאת, למעט במקרים חריגים בהם ההתנגשות בין אינטרס ההסתמכות והקיום היא עיונית ותיאורטית בלבד ואין כפל פיצוי (ע"א 8850/10 שיר משכנות ותיקים בע"מ נ' הליגה למניעת מחלות ריאה תל-אביב (20.8.2013)) ולא זה המקרה שבפנינו.

פיצויי ההסתמכות נפסקו לזכות היקב לאור טענתו כי נערך לקלוט את בציר הענבים של הקיבוץ לתקופה של 21 שנים, ופיצויי הקיום משקפים את הרווח שהיה אמור לצמוח ליקב בגין אותה השקעה. לפנינו מקרה פשוט בו לא ניתן לפסוק את שני סוגי הפיצוי יחדיו, מאחר שהם מושגים על אינטרסים סותרים בעליל, והדברים ברורים. כך, לדוגמה, מי שהשקיע בשיפוץ נכס על מנת להשכירו, אינו יכול לתבוע הן את סכום השיפוץ והן את הרווח שהיה נצמח לו אילולא הפר השוכר את התחייבותו לשלם דמי שכירות. שאם נעמיד את המשכיר-הנפגע במצב בו היה אילולא ההפרה, הרי שבכל מקרה היה משקיע את דמי השיפוץ כנגד דמי השכירות שהיה אמור לקבל מהשוכר-המפר. כך גם בענייננו. אם נעמיד את היקב במצב בו היה נמצא אילולא הפר הקיבוץ את התחייבותו לספק ענבים בשנים 2009-2010 (וכאמור, היקב העמיד תביעתו על שנים אלה בלבד), הרי שבכל מקרה היה היקב נדרש להשקיע בציד ובמיכלים על מנת לקלוט את בציר הענבים.

הנה כי כן, כבר בתחילת הדרך יש לשלול את סכום הפיצויים שנפסקו באחד משני ראשי הנזק (הסתמכות וקיום). אך כפי שאראה להלן, למעשה יש בסיס לשלילת שני סוגי הפיצויים.

5. פיצויי ההסתמכות: בהינתן שהיקב התקשר בשנת 2010 בהסכם החלופי עם כורם אחר שהתחייב לספק ליקב ענבים למשך 25 שנים, הרי שההשקעה של היקב לקראת קליטת ענבי הקיבוץ לא ירדה לטמיון, ואין לפסוק כלל פיצויי הסתמכות (ולא נטען כי היקב התכוון לקלוט הן את ענבי הקיבוץ והן את הענבים על פי ההסכם החלופי).

יש לשלול אפוא את הסך של 325,000 ₪ שנפסק לזכות היקב בגין פיצויי הסתמכות.

6. פיצויי הקיום: מאחר שהיקב התקשר עם כורם חלופי שסיפק לו החל משנת 2010 ענבים בכמות אף גדולה יותר מזו שלהספקתה התחייב הקיבוץ, הרי שלכאורה לא נגרם ליקב נזק.

ודוק: ייתכן כי נגרם ליקב נזק, ברם היקב סירב לחשוף את ספרי חשבונותיו, כך שלא ניתן לדעת אם אכן ניזוק או שמא הפיק רווחים גדולים יותר ממה שהיה מפיק אילולא הפר הקיבוץ את התחייבותו (לחובת תובע לחשוף את חשבונותיו ראו רע"א 8551/00 אפרופים שיכון ויזום (1991) בע"מ נ' מדינת ישראל, פ"ד נה(2) 102 (2000)). אציין כי על פניו היקב יצא נשכר מההתקשרות עם הכורס החלופי, מאחר שעל פי ההסכם החלופי אין התחייבות של היקב לשלם 200,000 דולר כמענק "דמי כניסה", ונקבע כי היקב ישלם עבור תוצרת הענבים על פי מחירון המועצה לגפן היין.

די בכך כדי לשלול את פיצויי הקיום עבור שנת 2010, שמא גם עבור שנת 2009.

7. למרות זאת, אני נכון לצאת מנקודת הנחה המיטיבה עם היקב, ולפיה, מאחר שבשנת 2009 הקיבוץ לא סיפק ליקב ענבים, נגרם ליקב אובדן רווח. כאמור, המומחה מטעמו של היקב העריך את אובדן הרווח בשנה זו בסך של 896,429 ₪, ובית המשפט העריך את פיצויי הקיום בסך של 35% בלבד מאותו סכום. אלא שבית המשפט קמא מצא כי חוות הדעת לא יכולה להיות נדבך בידי היקב להוכחת תביעתו. מכאן טענת הקיבוץ כי משנשמט הבסיס לחוות הדעת, בית המשפט קמא לא רשאי היה לקבוע את הפיצוי על דרך האומדנה.

כפי שהיטיב הקיבוץ להראות בערעורו, כ-65% מהתחשיב שערך המומחה נשמטים מיניה וביה בשל שני פרמטרים שגויים בחוות הדעת: כמות הענבים ומחירי בקבוקי היין (סעיף 138 לסיכומיו). לטעמי, הדבר לא נעלם מעיני בית המשפט קמא, וייתכן כי בשל כך פסק לזכות היקב סך של 35% מפיצויי הקיום. לכן, אני נכון לילך בעקבות בית המשפט קמא ולפסוק לזכות היקב 35% מתוך הסכום שננקב בחוות הדעת עבור שנת 2009, כך שעל פי חישוב זה, יש לפסוק לזכות היקב הסך של 896,429 ₪ X 35% = 315,000 ₪ (במעוגל).

8. אשר לסכום ההשבה של 50,000 ₪ שנפסק על ידי בית משפט קמא – לא מצאנו להתערב בראש נזק זה באשר מדובר בקביעה שבעובדה.

9. סוף דבר, שדין הערעור להתקבל בחלקו העיקרי, כך שחלף הסך של 1,225,000 ₪ שנפסק לזכות היקב, יעמוד הפיצוי על הסך של 365,000 ₪ בלבד (315,000 + 50,000) כאמור בסעיפים 7+8 לעיל), בצירוף הפרשי הצמדה וריבית כדין מיום הגשת התביעה.

שכר הטרחה שנפסק לחובת הקיבוץ בערכאה קמא יופחת לסך של 15,000 ₪
ועל כן איננו רואים לפסוק לזכות הקיבוץ הוצאות בהליך זה.

ניתן היום, כ"ב בסיון התשע"ט (25.6.2019).

ש ו פ ט ת

ש ו פ ט ת

ש ו פ ט